

درس

۱

هدایت الهی

قبل از مطالعه

این درس دارای پنج آیه است (البته با توجه به بخش تفکر و اندیشه) و یک سوره که در بخش «تدبر در قرآن» آمده است. هم‌چنین دو حدیث با متن فارسی و دو شعر بیان شده که یکی در متن کتاب و دیگری در بخش اندیشه و تحقیق آمده است. در این درس باید به تقسیم‌بندی‌ها توجه بیش‌تری کنیم و مطالب زیر را با دقت مطالعه کنیم:

- ۱- نیازهای برتر انسان کدام‌اند؟
- ۲- پاسخ به نیازهای انسان باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟
- ۳- شیوه هدایت خداوند چگونه است؟

تفکر و اندیشه

آب

نعمت بی‌نظیر خداوند، جلوه زیبایی و طراوت، مظهر پاکی و زلالی، عامل اصلی ادامه حیات است.
در نبود آب، از آواز دلنشین پرندگان، طراوت شکوفه‌ها و ... اثری نخواهد بود.
آب مایه حیات و اساس زندگی در جهان هستی است.

◆◆ آیه ◆◆	◆◆ ترجمه ◆◆	◆◆ کلید واژه‌هاک آیه ◆◆
وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ ◆◆ سوره انبیاء، آیه ۳۰ ◆◆	و هر چیز زنده‌ای را از آب قرار دادیم (پدید آوردیم).	جَعَلْنَا: قرار دادیم، پدید آوردیم الماء: آب حَيٍّ: زنده

پیام‌آیات

- ۱ آب، حیات‌بخش جهان مادی از جمله بشر است.
- ۲ بشر با آب، نیازهای طبیعی و جسمی‌اش را برطرف می‌سازد.
- ۳ انسان، ادامه حیات خویش را با آب میسر می‌گرداند.
- ۴ آب مایه حیات، ریشه تمام زیبایی‌ها و اساس زندگی در جهان هستی (مادی) است.

◆◆ آیه ◆◆	◆◆ ترجمه ◆◆	◆◆ کلید واژه‌هاک آیه ◆◆
لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَّيْتًا ◆◆ سوره فرقان، آیه ۴۹ ◆◆	تا به‌وسیله آن (باران) سرزمینی مرده را زنده گردانیم.	لِنُحْيِيَ: زنده گردانیم بَلْدَةً مَّيْتًا: سرزمینی مرده

پیام‌آیات

- ۱ خداوند به‌وسیله باران سرزمینی مرده را زنده می‌کند.
- ۲ آب مایه حیات‌بخشی است.

۱. تفکر و اندیشه مربوط به مطلب قبل از شروع درس اول است.

سؤال؟ حیات روح بشر وابسته به چیست؟

چه چیزی به روح و درون انسان حیات، شادابی و طراوت می‌بخشد؟ چگونه می‌توان به این اکسیر حیات دست یافت؟

آیه	ترجمه	کلید واژه‌های آیه
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ سوره انفال، آیه ۲۴	ای کسانی که ایمان آورده‌اید، دعوت خدا و پیامبر را اجابت کنید، هرگاه که شما را به چیزی فرامی‌خواند که به شما زندگی و حیات می‌بخشد.	استجیبوا: اجابت کنید دعاکم: شما را فرا می‌خواند یحییکم: شما را حیات می‌بخشد

پیام‌آیات

- این آیه خطاب به مؤمنان است.
- اجابت (اطاعت) از خدا و رسولش
- بخشیدن زندگی نیکو معلول (نتیجه) اجابت خدا و رسول است. (لما یحییکم)
- حیات طیبه مرهون (در گرو) اجابت خدا و رسول است.
- شرط ایمان واقعی اجابت خدا و پیام‌آورش می‌باشد.
- دین یعنی اجابت خدا و رسولش، زندگی‌بخش و مایه حیات انسان است.

مقدمه

احتیاج دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای که بتواند پاسخگوی نیازهای او باشد و سعادت بشر را تضمین کند، سبب شده است (علت) که در طول تاریخ همواره شاهد ارائه برنامه‌های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری باشیم. (معلول)
از این رو این سؤال‌ها در ذهن ایجاد می‌شود که:

- سؤال؟ آیا انسان می‌تواند با تکیه بر عقل خویش برنامه کاملی را برای سعادت خود ارائه دهد؟
- سؤال؟ به راستی یک برنامه مناسب برای سعادت انسان چه ویژگی‌هایی باید داشته باشد؟
- سؤال؟ آیا برنامه‌ای که فقط سعادت دنیای انسان را دربرگیرد، کامل است؟
- سؤال؟ آیا می‌توان به برنامه‌های مکاتب بشری اعتماد کرد و زندگی را بر اساس آن‌ها بنا نهاد؟

نیازهای برتر

- نیازهای انسان
- طبیعی: غریزی
 - فرا طبیعی: بنیادی، اساسی (نیازهای برتر)
- شناخت هدف زندگی
 - درک آینده خویش
 - کشف راه درست زندگی

نیازهای طبیعی و غریزی

انسان هم‌چون سایر موجودات زنده، یک دسته نیازهای طبیعی و غریزی دارد؛ مانند نیاز به آب، هوا، غذا و پوشاک. خداوند پاسخ به این نیازها را در جهان خلقت آماده کرده و راه آگاه شدن از آن‌ها را به انسان نشان داده است. برای مثال، در وقت نیاز به آب و غذا احساس تشنگی و گرسنگی می‌کند و سراغ آب و غذا می‌رود. هنگام سرما و گرما، از مصالح موجود در طبیعت بهره می‌برد و برای خود لباس، پوشاک و مسکن تهیه می‌کند. (هدایت تکوینی)^۱

نیازهای فراطبیعی و اساسی

نیازهای انسان منحصر به نیازهای طبیعی و غریزی او نمی‌شود؛ زمانی که انسان، اندکی از سطح زندگی روزمره فراتر رود و در افق بالاتری بیندیشد، خود را با نیازهای مهم‌تر روبه‌رو می‌بیند؛ نیازهایی که برآمده از سرمایه‌های ویژه‌ای است که خداوند به انسان عطا کرده است^۲ و پاسخ صحیح به این نیازهای اساسی است که سعادت انسان را تضمین می‌کند.

این نیازها به تدریج به دل‌مشغولی، دغدغه و بالاخره سؤال‌هایی تبدیل می‌شوند که تا پاسخ آن‌ها را نیابد، آرام نمی‌گیرد، برخی از این نیازها عبارت‌اند از:
۱- شناخت هدف زندگی ۲- درک آینده خویش ۳- کشف راه درست زندگی

۱. در بخش پیش‌تر بدانیم، «هدایت تکوینی» را توضیح داده‌ایم.

۲. در سال گذشته سرمایه‌های انسان یا همان عوامل رشد را خوانده‌ایم که عبارت است از: ۱- قدرت تفکر و تعقل ۲- قدرت اختیار و انتخاب ۳- شناخت خیر و نیکی و گرایش به آن ۴- نفس لوامه و سرزنشگر ۵- هدایت الهی توسط پیامبران و پیشوایان

شناخت هدف زندگی

که اگر هدف حقیقی خود را شناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، (علت) عمر خود را از دست داده است (معلول).
از این رو امام سجاد (ع) پیوسته این دعا را می‌کرد که:
«خدایا ایام زندگانی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده‌ای»^۱

درک آینده خویش

انسان با این سؤال مهم و اساسی نیز روبه‌رو است که: «آینده او چگونه است؟»، «آیا زندگی با مرگ تمام می‌شود یا دفتر حیات او به شکل دیگری گشوده می‌گردد؟»، «اگر حیات، به شکل دیگری ادامه می‌یابد و انسان زندگی ابدی را پس از مرگ آغاز خواهد کرد، نحوه زندگی او پس از مرگ چگونه است؟»، «زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟» و «خوشبختی وی در آن سرا در گرو انجام چه کارهایی است؟»

روزها فکر من این است و همه شب سخنم
که چرا غافل از احوال دل خویشتم
از کجا آمده‌ام، آمدنم بهر چه بود
به کجا می‌روم آخر نمایمی وطنم
دیوان شمس، مولوی

پیام شعر

- ۱ به دغدغه و دل‌مشغولی مقدس انسان‌های جستجوگر اشاره دارد.
 - ۲ کسانی که برای خود و فرصت زندگی‌ای که در اختیارشان قرار گرفته است، ارزش قائل‌اند.
 - ۳ این شعر درباره کسانی است که نمی‌خواهند عمر خود را که یک موهبت یگانه و تکرارناپذیر است، به آسانی از دست بدهند.
 - ۴ پاسخ به سؤال هدف انسان و آینده او و راه درست زندگی چیست، دغدغه و دل‌مشغولی انسان است.
 - ۵ این سؤالات نشان‌دهنده بیداری و هوشیاری انسان است.
 - ۶ توجه انسان به ارزش زندگی و آگاهی از زبانی است که در صورت نیافتن پاسخ، در انتظار اوست.
 - ۷ ارزش هر کس به درک و فهم وی از حقیقت هستی و شناخت جایگاه خود در نظام آفرینش است.
- پاسخ به این سؤال‌ها فقط از عهده کسی برمی‌آید که کاملاً از جهان دیگر و زندگی پس از مرگ آگاه باشد و زاد و توشه آن را بشناسد و به دیگران اطلاع دهد.

کشف راه درست زندگی

راه زندگی یا «چگونه زیستن» که ارتباط دقیقی با دو نیاز قبلی دارد، دغدغه دیگر انسان‌های فکور و خردمند است. این دغدغه از آن رو دغدغه‌ای جدی است که انسان فقط یک‌بار به دنیا می‌آید و یک‌بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند؛ بنابراین در این فرصت تکرارنشدنی، باید از بین همه راه‌هایی که پیش روی اوست، راهی را برای زندگی انتخاب کند که به آن مطمئن باشد و بتواند از همه سرمایه‌هایی که خدا به او داده است، به خوبی بهره‌مند شود و به آن هدف برتری که خداوند در خلقت او قرار داده است، برسد.

تدبیر در قرآن

در آیات سوره عصر تدبیر کنید و با کمک دوستان خود، به سؤالات پاسخ دهید.
وَالْعَصْرِ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ، إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ

سؤال

- ۱- خداوند در این سوره به چه چیزی سوگند خورده است؟ چرا؟
به زمان (عصر)، زیرا دوران عمر و تاریخ بشر، ارزش زیادی دارد لذا خداوند به آن سوگند خورده است و باید از عبرت‌های آن پند و اندرز زیادی بگیریم و از آن خوب بهره ببریم.
- ۲- چه زیان و خسارتی انسان را تهدید می‌کند؟
زیان از دست دادن عمر و نرسیدن به هدفی که برایش آفریده شده است.
- ۳- چه کسانی دچار خسارت و زیان نمی‌شوند؟
آنان که ایمان آورده‌اند و عمل صالح انجام می‌دهند و یکدیگر را به حق و صبر سفارش می‌کنند.

۱. «و اسْتَغْرِغْ إِيمَانِي فِي مَا خَلَقْتَنِي لَهُ» امام سجاد (ع)، دعای مکارم الاخلاق

◆◆ آیه ◆◆	◆◆ ترجمه ◆◆	◆◆ کلید واژه‌ها آیه ◆◆
وَالْعَصْرِ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ◆◆ سورة عصر، آیات ۱ تا ۳ ◆◆	سوگند به عصر انسان واقعاً دستخوش زیان است، مگر کسانی که ایمان آوردند و کارهای شایسته کردند و همدیگر را به حق سفارش و به شکیبایی توصیه کرده‌اند.	خُسْر: زیان [بزرگ] آمَنُوا: ایمان آوردند عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ: کارهای شایسته انجام دادند. تَوَاصَوْا: همدیگر را سفارش کردند.

پیام‌آیت

۱۰

۱ به خاطر ارزش دوران عمر و تاریخ بشر، خداوند به آن قسم خورده است.

۲ انسان همواره در خسران و زبانی بزرگ قرار دارد.

۳ انسان‌های مؤمن و کسانی که عمل صالح انجام می‌دهند و سفارش به حق و شکیبایی می‌کنند، زیانکار نیستند.

۴ ایمان بر عمل مقدم است. (آمَنُوا و عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ)

۵ بدون ایمان، عمل و سفارش دیگران به حق و صبر، خسارت و زیان [بزرگ] برای انسان است.

۶ تنها راه جلوگیری از خسران و زیان، ایمان و عمل است.

❁ پاسخ به این سؤال‌ها باید حداقل دو ویژگی زیر را داشته باشد:

الف) کاملاً درست و قابل اعتماد باشد؛ زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است. در حالی که عمر محدود آدمی برای چنین تجربه‌ای کافی نیست، به خصوص که راه‌های پیشنهادی هم بسیار زیاد و گوناگون‌اند.

ب) همه‌جانبه باشد؛ به طوری که به نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ دهد، زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی وی، پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند و نمی‌توان برای هر بُعدی جداگانه برنامه‌ریزی کرد.
با توجه به این دو ویژگی کسی می‌تواند پاسخ صحیحی به این سؤال‌ها بدهد که:

- ۱- آگاهی کاملی از خلقت انسان، جایگاه او در نظام هستی، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او داشته باشد.
- ۲- بداند که انسان‌ها، پس از مرگ، چه سرنوشتی دارند و چه عاقبتی در انتظار آن‌هاست.

فعالیت کلاسی

با توجه به توضیحات، بررسی کنید که:

الف) آیا دستگاه تفکر انسان به تنهایی می‌تواند به این سؤال‌ها پاسخ کامل و جامع دهد؟ چرا؟

خیر، شاید انسان به کمک عقل خود بتواند بسیاری از مجهولات مسائل را دریابد، مثلاً می‌داند که جهان مبدأ و آفریدگاری دارد، ولی انسان به کمک عقل خود متوجه می‌شود که نمی‌تواند پاسخ برخی از مسائل اساسی و بنیادین را به طور درست و کامل بدهد و برای این گونه مسائل نیازمند به هدایت الهی است، زیرا کسی می‌تواند به نیازها پاسخ همه جانبه و کاملاً درست و قابل اعتماد بدهد که ویژگی‌های روحی و جسمی انسان را به خوبی بشناسد و به همه ابعاد او آگاه باشد، اگر انسان خودش بخواهد به این پاسخ‌ها برسد با از دست دادن عمر خود، حتی اگر به جواب هم برسد، فرصت را از دست داده است.

ب) آیا انسان به تنهایی می‌تواند مسیر سعادت را طراحی کند؟ چرا؟

خیر، زیرا انسان محدود به تفکر خویش است و این تفکر دارای محدودیت‌هایی است لذا نمی‌تواند مسیر سعادت را به تنهایی به طور کامل و صحیح ارائه و طراحی کند.

شیوه هدایت خداوند

❁ خداوند هر مخلوقی را متناسب با ویژگی‌هایی که در وجودش قرار داده است، هدایت می‌کند.^۱ انسان ویژگی‌هایی دارد که او را از سایر مخلوقات متمایز می‌کند و همین امر سبب شده شیوه هدایت او با سایر مخلوقات متفاوت باشد.

❁ یکی از ویژگی‌های انسان، توانایی تفکر و انجام کارها به کمک فکر و اندیشه و دیگری قدرت اختیار و انتخاب اوست؛ یعنی انسان، ابتدا درباره هر کاری که می‌خواهد انجام دهد، تفکر می‌کند و اگر تشخیص داد که آن کار مفید است و او را به هدفش می‌رساند، آن را انتخاب می‌کند و انجام می‌دهد.

۱. برای مثال، زنبور عسل که ساختمان بدنی ویژه‌ای دارد و برای تولید عسل باید مکان مخصوصی را تهیه کند، خداوند او را هدایت می‌کند تا آن کندوی مخصوص را بسازد (سورة نحل، آیه ۶۸)

✿ هدایت خداوند نیز از مسیر این دو ویژگی می‌گذرد؛ یعنی خداوند برنامه هدایت انسان را که دربرگیرنده پاسخ به سؤالات بنیادین بشر است، از طریق پیامبران می‌فرستد، تا انسان‌ها با تفکر در این برنامه و پی بردن به ویژگی‌ها و امتیازات آن، با اختیار خود این برنامه را انتخاب کنند و در زندگی به کار بندند و به هدفی که خداوند در خلقت آن‌ها قرار داده است، برسند.

✿ انسان با عقل خود در پیام الهی تفکر می‌کند و با کسب معرفت و تشخیص باید‌ها و نبایدها، راه صحیح زندگی را می‌یابد و پیش می‌رود.

✿ امام کاظم (علیه السلام) به شاگرد برجسته خود، هشام بن حکم، فرمود:

«ای هشام، خداوند رسولاتش را به سوی بندگان نفرستاد، جز برای آن‌که این بندگان در پیام الهی تعقل کنند. کسانی این پیام را بهتر (احسن) می‌پذیرند (معلول) که از معرفت برتری (افضل) برخوردار باشند (علت) و آنان که در تعقل و تفکر برترند (افضل) (علت) نسبت به فرمان‌های الهی دانانترند (اعلم) (معلول) و آن کس که عقلش کامل‌تر است (اکمل) (علت) رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر است» (اعلی - ارفع) (معلول).

بنابراین با کنار هم قرار گرفتن عقل و وحی می‌توان به پاسخ سؤال‌های اساسی دست یافت. البته انسان به علت دارا بودن اختیار می‌تواند راه‌های دیگری را نیز برگزیند؛ اما چنان‌که گفته شد، چون هر برنامه دیگری غیر از برنامه خداوند نمی‌تواند پاسخ درستی به آن نیازها بدهد، انسان زیان خواهد کرد و با دست خالی دنیا را ترک گفته و به دیار آخرت خواهد شتافت و در آن‌جا زیان خود را مشاهده خواهد کرد. قرآن کریم چنین کسی را «ناسپاس» نامیده و می‌فرماید:

﴿إِنَّا هَدَيْنَا السَّبِيلَ إِنَّمَا شَاكَرُوا وَإِنَّمَا كَفَرُوا﴾

آیه	ترجمه	کلید واژه‌های آیه
﴿إِنَّا هَدَيْنَا السَّبِيلَ إِنَّمَا شَاكَرُوا وَإِنَّمَا كَفَرُوا﴾ ◆ سورة انسان، آیه ۳ ◆	ما راه را به او نشان دادیم یا سپاسگزار خواهد بود یا ناسپاس.	هَدَيْنَا: هدایت کردیم، نشان دادیم شَاكَرُوا: سپاسگزار كَفَرُوا: ناسپاس سَبِيل: راه حق و باطل

پیام‌آیات

- خداوند به انسان قدرت اراده و اختیار داده است.
- انسان صاحب اراده و آزاد آفریده شده و مسئول سرنوشت خود است و راه رستگاری و شقاوت را به انسان نشان داده است.
- اختیار و فلسفه نبوت (هدایت تشریعی)
- فلسفه نبوت، نشان دادن راه به انسان است و خداوند به وسیله پیامبران راه شکرگزاری را تبیین می‌کند.

تکمیل کنید

✿ اگر خداوند به سؤال‌های اساسی انسان پاسخ ندهد و او را رها کند، انسان در قیامت می‌تواند بگوید: من، سعی و تلاش خودم را کردم و تنها با کمک عقل و خرد نتوانستم پاسخی درست برای سؤال‌های اساسی زندگی‌ام پیدا نمایم.

✿ خداوند، در قرآن کریم درباره تمام و کامل شدن حجت الهی یا فرستادن انبیا فرموده است:

﴿رُسُلًا مَّبَشِّرِينَ وَ مُنْذِرِينَ لِّئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَ كَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾

«رسولانی [را فرستاد که] بشارت‌دهنده و اندازکننده باشند، تا بعد از آمدن پیامبران، برای مردم در مقابل خداوند، دستاویز و دلیلی نباشد و خداوند شکست‌ناپذیر و حکیم است»^۱.

✿ خداوند با ارسال رسولان، بشارت‌دهنده و اندازکننده راه بهانه‌گیری انسان را بسته است و حجت را بر بندگان تمام کرده است.

آیه	ترجمه	کلید واژه‌های آیه
﴿رُسُلًا مَّبَشِّرِينَ وَ مُنْذِرِينَ لِّئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَ كَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ ◆ سورة نساء، آیه ۱۶۵ ◆	رسولانی [را فرستاد که] بشارت‌دهنده و اندازکننده باشند تا بعد از آمدن پیامبران، برای مردم در مقابل خداوند دستاویز و دلیلی نباشد و خداوند شکست‌ناپذیر و حکیم است.	مُبَشِّرِينَ: بشارت‌دهنده مُنْذِرِينَ: اندازکننده، بیم‌دهنده حُجَّة: دستاویز، دلیل عَزِيزًا حَكِيمًا: شکست‌ناپذیر و حکیم

پیام‌آیات

- ۱ لزوم هدایت تشریعی = هدایت ویژه انسان
- ۲ شیوه پیامبران بر دو محور بیم و امید است. (مُبَشِّرین و مُنْذِرین)
- ۳ ارسال رسولان بر اساس صفت عزت و حکمت الهی است (عزیزاً حکیماً) تا بهانه و دستاویزی نباشد. (علی الله حجة بعد الرسل)
- ۴ خداوند متعال رسولان و پیام‌آوران خویش را همراه با تبشیر و انذار به عنوان مبشر و منذر ارسال فرمود تا حجت بر مردم تمام شود و عزت و حکمت خداوند به اثبات برسد.
- ۵ فلسفه بعثت پیامبران اتمام حجت است. (حجة بعد الرسل)
- ۶ چون خداوند، حکیم است لذا برای هدایت انسان و بسته شدن (مسدود شدن) راه هر عذر و بهانه‌ای، پیامبران را فرستاده است.
- ۷ اتمام حجت بر انسان با ارسال رسولان، معلول عزت و حکمت خداوند است.
- ۸ ارسال پیامبران بشارت‌دهنده و انذاردهنده، نشان‌دهنده اختیار انسان در قبول یا رد هدایت الهی است.

اندیشه و تحقیق

۱- آیا می‌توانیم پاسخ به نیازهای برتر را به احساسات شخصی و سلیقه فردی واگذار کنیم؟ چرا؟
خیر، زیرا رشد بُعد معنوی و انسانی وجود انسان مانند جسم اوست، یعنی از راهی معین و قانونی خاص تبعیت می‌کند و به راه و قانون دیگری جواب نمی‌دهد، به میزانی که از این راه و قانون دور شویم، درد و رنج و تبعات منفی آن را باید بپذیریم، پس هر راهی رساننده انسان به مقصود نیست، بنابراین سلیقه‌ها تا آن‌جا قابل استفاده هستند که به راه تکامل انسان ضربه وارد نکنند و در چارچوب آن قرار گیرند و اگر کسی سلیقه‌ای داشت که با قانونمندی رشد انسان و ابعاد معنوی او در تضاد بود، باید به نتایج آن تن دهد و آماده مضرات آن باشد.

۲- آیا انسان می‌تواند پاسخ دادن به این نیازها را نادیده بگیرد و بر اساس ضرب‌المثل «هر چه پیش آید خوش آید» رفتار کند؟ چرا؟
خیر، زیرا این نگرش، بیش‌تر شبیه به حالت کودکی است که مقداری شیرینی به دست گرفته و در حال خوردن است اما در حال رفتن به سمتی پر از چاه و چاله و حیوان‌های وحشی است. این کودک حق دارد که بی‌خیال باشد، زیرا دستگاه اندیشه او آن قدر رشد نکرده که آن خطرها را محاسبه کند اما یک انسان عاقل نمی‌تواند این‌گونه باشد.

۳- شعر زیر با کدام‌یک از نیازهای برتر انسان مرتبط است؟ چرا؟

مرد خردمند هنرپیشه را	عمر دو بایست در این روزگار
تا به یکی تجربه آموختن	با دگری تجربه بردن به کار

«سعدی»

به هر سه نیاز برتر او ارتباط دارد:

۱- شناخت هدف زندگی: چون انسان می‌خواهد بداند برای چه زندگی می‌کند؟ و کدام هدف است که می‌تواند با اطمینان خاطر زندگی‌اش را صرف آن نماید؟ او می‌داند اگر هدف حقیقی خود را به‌دست نیاورد یا در شناخت آن دچار خطا شود، عمر خود را از دست داده است.

۲- درک آینده خویش: انسان همواره با این سؤال مهم و اساسی نیز روبه‌روست، آینده او چگونه است؟ آیا زندگی او یا مرگ تمام می‌شود یا دفتر حیات او به شکل دیگری گشوده می‌شود؟

۳- کشف راه درست زندگی: راه زندگی یا چگونه زیستن که ارتباط دقیقی با دو نیاز قبلی دارد، دغدغه دیگر انسان‌های فکور و خردمند است. این دغدغه از آن‌رو دغدغه‌ای جدی است که انسان فقط یک‌بار به دنیا می‌آید و یک بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند، بنابراین در این فرصت تکرانشدنی، باید از بین همه راه‌هایی که پیش روی اوست، راهی را برای زندگی انتخاب کند که به آن مطمئن باشد و بتواند از سرمایه‌هایی که خدا به او داده است به خوبی بهره‌مند شود و به آن هدف برتری که خداوند در خلقت او قرار داده است، برسد.

بیشتر بدانیم

گاهی تقسیم‌بندی‌هایی از هدایت الهی برای انسان و موجودات ارائه می‌شود که به برخی از آن‌ها اشاره می‌کنیم:^۱

هدایت	عامّه (عمومی): هدایت همه موجودات توسط خداوند
	خاصه: هدایت ویژه هر موجود متناسب با خصوصیاتش
هدایت	تکوینی (عمومی): هدایتی که بر اساس خلق استعداد و غرایز انجام می‌پذیرد.
	تشریعی (شرع): قانون باید‌ها ، هدایت بر اساس انزال کتاب و ارسال رسل انجام می‌گیرد. نباید‌ها
هدایت انسان	تکوینی هدایت انسان هم تکوینی و هم تشریعی است. هدایت تشریعی، هدایت ویژه انسان است. تشریعی

رابطه علّی و معلولی

دقت کنیم که علت به معنای سبب و باعث است و معلول به معنای نتیجه، مولود، ثمره، تابع، بازتاب و پیامد و از این قبیل کلمات است، هم‌اکنون به موارد علت و معلول این درس اشاره می‌کنیم:

بخشیدن زندگی نیکو **معلول** اجابت خدا و رسول است. ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا ... لِمَا يُحْيِيكُمْ﴾

ارائه تعاریف متفاوت و گاه متضاد از معنای سعادت و خوشبختی از جانب مکاتب بشری **معلول** نیاز دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای است که بتواند پاسخگوی نیازهایش باشد و سعادت بشر را تضمین کند.

اگر این هدف حقیقی (شناخت هدف زندگی) را نشانسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، (علت) عمر خود را از دست داده است، در حالی که فرصت و توانایی جبران هم ندارد. (معلول)

اگر انسان راه و برنامه درست زندگی را انتخاب نکند، (علت) به آن هدف برتری که خداوند در خلقت انسان قرار داده نخواهد رسید و به زیان بزرگی گرفتار خواهد شد که پایان ندارد. (معلول)

سؤال‌هایی از قبیل چیستی «هدف انسان»، «آینده او» و «راه درست زندگی» علت دغدغه انسان‌های جستجوگر است.

در بیان امام کاظم علیه السلام به شاگرد برجسته‌اش هشام بن حکم: ارسال رسولان از سوی خداوند علت تعقل بندگان در پیام الهی، ذکر شده است.

پذیرش بهتر پیام الهی **معلول** برخورداری از معرفت برتر است.

دانای‌تر بودن نسبت به فرمان‌های الهی **معلول** برتری در تعقل و تفکر است.

بالای‌تر بودن رتبه در دنیا و آخرت **معلول** کامل بودن عقل است.

اتمام حجت بر انسان با ارسال پیامبران، **معلول** عزت و حکمت خداوند است.

ترتیب‌ها

برترین نیاز: ۱- شناخت هدف زندگی ۲- درک آینده خویش ۳- کشف راه درست زندگی

زمانی که انسان اندکی از سطح زندگی روزمره و نیازهای طبیعی فراتر رود و در افق بالاتری بیندیشد خود را با نیازهای مهم‌تر از نیازهای طبیعی و غریزی روبه‌رو می‌بیند.

کسانی پیام الهی را بهتر می‌پذیرند که از معرفت برتری برخوردار باشند و آنان که در تعقل و تفکر برترند، نسبت به فرمان‌های الهی دانای‌ترند و آن کس که عقلش کامل‌تر، رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر است.

مترادف‌ها

نیازهای طبیعی = غریزی (مشترک میان انسان، حیوان و گیاهان)

نیازهای برتر = فرا طبیعی = اساسی = بنیادین (شناخت هدف زندگی - درک آینده خویش - کشف راه درست زندگی)

شناخت هدف زندگی = برای چه زندگی می‌کند؟ = چرا زیستن؟

درک آینده خویش = آینده انسان چگونه است؟

کشف راه درست زندگی = چگونه زیستن = راه زندگی

۱. هدف از قسمت «بیشتر بدانیم» صرفاً آوردن مطالب خارج از کتاب درسی برای یادگیری بیشتر نیست، بلکه آوردن «کلید واژه‌ها» و نکات تستی می‌باشد؛ بنابراین خواندن این قسمت توصیه می‌شود.

- ★ احتیاج دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای که بتواند پاسخگوی نیازهای او باشد و سعادت بشر را تضمین کند، سبب شده است که در طول تاریخ همواره شاهد ارائه برنامه‌های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری باشیم.
- ★ انسان هم‌چون سایر موجودات زنده یک دسته نیازهای طبیعی و غریزی دارد.
- ★ نیازهای انسان منحصر به نیازهای طبیعی و غریزی او نمی‌شود. زمانی که انسان، اندکی از سطح زندگی روزمره و نیازهای طبیعی فراتر می‌رود و در افق بالاتری می‌اندیشد، خود را با نیازهای مهم‌تر از نیازهای طبیعی و غریزی روبه‌رو می‌بیند.
- ★ این نیازها به تدریج به دل‌مشغولی، دغدغه و بالاخره به سؤال‌هایی تبدیل می‌شود که تا پاسخ آن‌ها را نیابد، آرام نمی‌گیرد.
- ★ نیازهای بنیادین انسان: ۱- شناخت هدف زندگی ۲- درک آینده خویش ۳- کشف راه درست زندگی
- ★ اگر این هدف حقیقی (شناخت هدف زندگی) را نشانسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، عمر خود را از دست داده است.
- ★ راه زندگی یا چگونه زیستن، ارتباط دقیقی با دو نیاز قبلی دارد که دغدغه دیگر انسان‌های فکور و خردمند است، به‌خصوص که انسان فقط یک‌بار به دنیا می‌آید.
- ★ سؤال‌هایی از قبیل چیست «هدف انسان»، «آینده او» و «راه درست زندگی»، دغدغه انسان‌های جستجوگری است که برای خود و فرصت زندگی‌ای که در اختیارشان قرار گرفته ارزش قائل‌اند و نمی‌خواهند این موهبت یگانه و تکرارناپذیر را به آسانی هدر دهند.
- ★ پاسخ به نیازها حداقل دو ویژگی دارد: ۱- کاملاً درست و قابل اعتماد باشد. ۲- همه‌جانبه باشد.
- ★ کسی می‌تواند انسان را در پاسخ‌گویی به نیازها راهنمایی کند که آگاهی کاملی از خلقت و جایگاه در نظام هستی، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او داشته باشد.
- ★ خداوند هر مخلوقی را متناسب با ویژگی‌هایی که در وجودش قرار داده است، هدایت می‌کند.
- ★ انسان ویژگی‌هایی دارد که او را از سایر مخلوقات متمایز می‌کند و همین امر سبب شده شیوه هدایت او با سایر مخلوقات متفاوت باشد.
- ★ با توجه به دو سرمایه انسان یعنی توانایی تفکر و قدرت اختیار، انسان ابتدا درباره هر کاری که می‌خواهد انجام دهد، تفکر می‌کند و اگر به هر دلیلی تشخیص داد که آن کار مفید است و او را به هدفی که دارد، می‌رساند، آن را انتخاب و انجام می‌دهد.
- ★ هدایت خداوند نیز از مسیر دو ویژگی تفکر و اختیار می‌گذرد.
- ★ خداوند برنامه هدایت انسان را که دربرگیرنده پاسخ به سؤالات بنیادین بشر است، از طریق پیامبران می‌فرستد تا انسان‌ها با تفکر در این برنامه و پی بردن به ویژگی‌ها و امتیازات آن با اختیار خود این برنامه را انتخاب کنند و در زندگی به کار بندند و به هدفی که خداوند در خلقت آن‌ها قرار داده است، برسند.
- ★ انسان با عقل خود در پیام الهی تفکر می‌کند و با کسب معرفت و تشخیص بایدها و نبایدها راه صحیح زندگی را می‌یابد و پیش می‌رود.
- ★ امام کاظم علیه السلام به شاگرد برجسته خود می‌فرماید: ای هشام خداوند رسولانش را به سوی بندگان نفرستاد، جز برای این که این بندگان در پیام الهی تعقل کنند.
- ★ بهتر پذیرفتن پیام الهی نتیجه برخورداری از معرفت برتر است.
- ★ دانای‌تر بودن به فرمان الهی نتیجه برتری در تفکر و تعقل است.
- ★ آن کس که عقلش کامل‌تر است، رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر است.

پرسش‌های امتحانی

آیات قرآن

- ۱- با توجه به آیه ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ...﴾ نتیجه اجابت خدا و رسول صلی الله علیه و آله و سلم چیست؟
- ۲- با توجه به سوره العصر ﴿وَالْعَصْرِ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ...﴾ چرا خداوند به زمان سوگند خورده است و چه زبانی انسان را تهدید می‌کند؟
- ۳- با توجه به سوره العصر ﴿وَالْعَصْرِ﴾ چه کسانی از زیان و خسران در امان هستند؟
- ۴- در آیه شریفه ﴿لَنُحْيِيَنَّ بِهِ بَلَدَةً مِّثْلًا﴾ (به وسیله آن سرزمین مرده را زنده گردانیم) منظور چه چیزی است؟
- ۵- خداوند متعال در کدام آیه فرموده‌اند: «هر چیز زنده‌ای را از آب خلق کردیم»؟
- ۶- علت ناسپاس بودن انسان در آیه ﴿إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا﴾ چیست؟
- ۷- با توجه به آیه شریفه ﴿رَسُولًا مَّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِّنَّا لِيَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الزُّسْلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ چه موضوعاتی را می‌توان برداشت کرد؟

صحیح / غلط

- ۸- انسان، هم‌چون سایر موجودات، یک دسته نیازهای طبیعی و غریزی دارد.
- ۹- خداوند پاسخ به نیازهای انسان را در جهان خلقت آماده کرده ولی راه آگاهی از آن‌ها را به انسان نداده است.
- ۱۰- نیازهای انسان منحصر به نیازهای طبیعی و غریزی نمی‌شود.
- ۱۱- سؤال «انسان برای چه زندگی می‌کند؟» مربوط به نیاز «کشف راه درست زندگی» است.
- ۱۲- پاسخ به سؤالات اساسی انسان باید کاملاً درست و قابل اعتماد باشد، زیرا ابعاد جسمی و روحی و فردی و اجتماعی با هم ارتباط دارند.
- ۱۳- بخشیدن زندگی نیکو علت اجابت و اطاعت از خدا و رسولش است.

جاء خالی

- ۱۴- هدایت خداوند از مسیر دو ویژگی و می‌گذرد.
- ۱۵- نیازهای برتر انسان برآمده از است که خداوند به انسان عطا کرده است.
- ۱۶- سؤال «آیا زندگی با مرگ تمام می‌شود؟» مربوط به نیاز است.
- ۱۷- خداوند همه مخلوقات را می‌کند، اما شیوه مخلوقات است.
- ۱۸- خداوند با راه را بسته است و حجت را بر بندگان تمام کرده است.

تعریف مفاهیم و اصطلاحات

- ۱۹- حجت:
- ۲۰- انسان ناسپاس:

کشف ارتباط

- ۲۱- الف) هشام بن حکم ()
- ب) چرا زیستن؟ ()
- ج) عقل کامل‌تر ()
- د) چگونه زیستن؟ ()
- ۱- شناخت هدف زندگی
- ۲- امام کاظم (علیه السلام)
- ۳- رتبه بالاتر
- ۴- کشف راه درست زندگی
- ۵- امام صادق (علیه السلام)

سؤالات پاسخ کوتاه

- ۲۲- سؤال «زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟» اشاره به کدام نیاز دارد؟
- ۲۳- نیازهای انسان را نام ببرید.
- ۲۴- اگر انسان هدف حقیقی را نشناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، چه می‌شود؟
- ۲۵- هدایت خداوند از مسیر کدام ویژگی‌های انسان می‌گذرد؟
- ۲۶- نیازهای اساسی انسان به تدریج به چه چیز تبدیل می‌شوند؟
- ۲۷- کدام نیاز ارتباط دقیقی با دو نیاز دیگر دارد و دغدغه انسان‌های فکور و خردمند است؟

سؤالات پاسخ بلند

- ۲۸- علت ادامه برنامه‌های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری چیست؟
- ۲۹- نیاز «درک آینده خویش» را توضیح دهید.
- ۳۰- چه کسی می‌تواند انسان را در پاسخ به نیازهای برترش راهنمایی کند؟ ویژگی‌هایش را بیان کنید.
- ۳۱- برای این‌که پاسخ به نیاز، پاسخی رهگشا باشد، باید حداقل چند ویژگی داشته باشد؟ نام ببرید و توضیح دهید.

پاسخ پرسش‌های امتحانی

- ۱- زندگی نیکو و حیات طیبیه، نتیجه و معلول اجابت و اطاعت از خدا و رسول خدا ﷺ است.
- ۲- زیرا دوران عمر و تاریخ بشر، ارزش زیادی دارد و باید از عبرت‌های آن پند بگیریم و از آن بهره‌مند شویم. اگر انسان نتواند به هدفی که برایش آفریده شده برسد، حتماً در زیان است، زیرا که انسان عمر محدود دارد.
- ۳- کسانی که ایمان آوردند و کارهای شایسته کرده و همدیگر را به حق سفارش و به شکیبایی توصیه کرده‌اند.
- ۴- منظور «آب» است که به وسیله آن سرزمین مرده زنده می‌شود.
- ۵- «وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ»
- ۶- انسان به علت دارا بودن اختیار می‌تواند راه‌های دیگری را برگزیند، اما چون هر برنامه دیگری غیر از برنامه خداوند نمی‌تواند پاسخ درستی به آن‌ها بدهد، زیان خواهد کرد و با دست خالی دنیا را ترک گفته و به دیار آخرت خواهد شتافت و در آن‌جا زیان خود را مشاهده خواهد کرد، لذا قرآن کریم چنین کسی را ناسپاس نامیده است.
- ۷- از این آیه می‌توان این مطالب را برداشت کرد: ۱- هدایت الهی به وسیله پیامبران بشارت‌دهنده و اندازکننده است. ۲- بعد از آمدن پیامبران، حجت بر انسان تمام می‌شود و دیگر بهانه و دستاویزی ندارد.
- ۸- صحیح
- ۹- غلط (خداوند پاسخ به نیازهای انسان را در جهان خلقت آماده کرده و راه آگاهی از آن‌ها را به انسان داده است).
- ۱۰- صحیح
- ۱۱- غلط (این سؤال مربوط به نیاز «شناخت هدف زندگی» است).
- ۱۲- غلط (پاسخ به سؤالات باید کاملاً درست و قابل اعتماد باشد، زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است).
- ۱۳- غلط (بخشیدن زندگی نیکو، معلول اجابت و اطاعت از خداوند و رسولش است).
- ۱۴- تفکر و اختیار
- ۱۵- سرمایه‌های ویژه‌ای
- ۱۶- درک آینده خویش
- ۱۷- هدایت - هدایت - متفاوت
- ۱۸- ارسال رسولان - بهانه‌گیری
- ۱۹- در قرآن کریم آمده است: «رَسُولًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرِّسَالِ...» در این آیه «حجت» به معنای اتمام حجت است که خداوند با فرستادن پیامبران، دیگر بهانه و دستاویزی به انسان نمی‌دهد و حجت را بر آنان تمام می‌کند.
- ۲۰- چون هر برنامه دیگری غیر از برنامه خداوند نمی‌تواند پاسخ درستی به آن نیازهای انسان بدهد، انسان زیان خواهد کرد و با دست خالی دنیا را ترک گفته و به دیار آخرت خواهد شتافت و در آن‌جا زیان خود را مشاهده خواهد کرد، قرآن کریم چنین کسی را «ناسپاس» نامیده است.
- ۲۱- الف) ۲ ب) ۱ ج) ۳ د) ۴
- ۲۲- درک آینده خویش
- ۲۳- ۱- شناخت هدف زندگی ۲- درک آینده خویش ۳- کشف راه درست زندگی
- ۲۴- عمر خود را از دست داده است، درحالی‌که فرصت و توانایی جبران هم ندارد.
- ۲۵- ۱- توانایی تفکر و انجام کارها به کمک فکر و اندیشه ۲- قدرت اختیار و انتخاب
- ۲۶- این نیازها به تدریج به دل مشغولی، دغدغه و بالاخره سؤال‌هایی تبدیل می‌شوند که تا پاسخ آن‌ها را نیابد، آرامش نمی‌گیرد.
- ۲۷- کشف راه درست زندگی یا «چگونه زیستن» ارتباط دقیقی با دو نیاز قبلی («یعنی درک آینده خویش» و «شناخت هدف زندگی») دارد و دغدغه دیگر انسان‌های فکور و خردمند است.
- ۲۸- نیاز دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای که بتواند پاسخگوی نیازهای او باشد و سعادت بشر را تضمین کند، سبب شده که در طول تاریخ همواره شاهد ارائه تعاریف متفاوت و گاه متضاد از معنای سعادت و خوشبختی از جانب مکاتب بشری باشیم. این مکاتب با ادعای رساندن بشر به سعادت، برنامه‌هایی را ارائه داده‌اند.
- ۲۹- انسان با این سؤال مهم و اساسی روبه‌روست که «آینده او چگونه است»، «آیا زندگی با مرگ تمام می‌شود یا دفتر حیات او به شکل دیگری گشوده می‌گردد؟»، «اگر حیات، به شکل دیگری ادامه می‌یابد و انسان زندگی ابدی را پس از مرگ آغاز خواهد کرد»، «نحوه زندگی او پس از مرگ چگونه است؟» «زاد و توشه سفر به آن‌جا چیست؟» و «خوشبختی وی در آن سرا در گرو انجام چه کارهایی است؟»
- ۳۰- ۱- آگاهی کامل از خلقت انسان، جایگاه او در نظام هستی، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او داشته باشد. ۲- هم‌چنین بداند که انسان‌ها، پس از مرگ چه سرنوشتی دارند و چه عاقبتی در انتظار آن‌هاست.
- ۳۱- دو ویژگی: ۱- کاملاً درست و قابل اعتماد باشد، زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است. در حالی‌که عمر محدود آدمی برای چنین تجربه‌ای کافی نیست، به‌خصوص که راه‌های پیشنهادی هم بسیار زیاد و گوناگون است. ۲- همه‌جانبه باشد، به طوری‌که به نیازهای مختلف انسان پاسخ دهد، زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی وی پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند و نمی‌توان برای هر بُعدی برنامه‌ریزی جداگانه‌ای کرد.

پرسش‌های چهار گزینه‌ای درس

1

- ۳۲- از دقت در آیه شریفه ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ﴾ مفهوم می‌گردد که (انسانی ۸۵)
- (۱) دین، زندگی‌بخش و مایه حیات انسان است.
(۲) مخاطب دعوت خدا و رسول، فطرت الهی انسان است.
(۳) مخاطب دعوت خدا و رسول، زندگاند و نه مردگان.
(۴) دین، مظاهر حیات را ارج می‌نهد و به آن تشویق می‌کند.
- ۳۳- از دقت در آیه شریفه ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ﴾ کدام موضوع دریافت نمی‌گردد؟
- (۱) اجابت خدا و رسول نتیجه زندگی نیکو است.
(۲) اطاعت از فرمان خدا و رسول خدا سبب برخورداری از حیات می‌گردد.
(۳) بخشیدن زندگی نیکو معلول اجابت خدا و رسول است.
(۴) دین، زندگی‌بخش و مایه حیات انسان است.
- ۳۴- چه چیزی سبب شده که در طول تاریخ همواره شاهد ارائه تعاریف متفاوت و گاه متضاد از معنای سعادت و خوشبختی از جانب مکاتب بشری باشیم؟
- (۱) استفاده دائمی انسان از قدرت تفکر و تعقل در راستای رسیدن به سعادت واقعی
(۲) پیگیری انسان در برآوردن امیدها و آرزوهای کوچک و بزرگ و متفاوت
(۳) نیاز دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای که بتواند پاسخگوی نیازهای او باشد و سعادتش را تضمین کند.
(۴) منحصر نبودن نیازهای انسان به نیازهای طبیعی و غریزی و اندیشیدن در افق‌های برتر
- ۳۵- نیازهای اساسی انسان برآمده از چیست؟ و این نیازها به تدریج به چه چیزی تبدیل می‌شوند؟
- (۱) سرمایه‌های ویژه‌ای است که خداوند به انسان عطا کرده است - دل مشغولی، دغدغه و سؤال
(۲) نیازهای فراطبیعی که از افق بالاتر اندیشیدن است - دل مشغولی، دغدغه و سؤال
(۳) نیازهای فراطبیعی که از افق بالاتر اندیشیدن است - شناخت هدف زندگی
(۴) سرمایه‌های ویژه‌ای است که خداوند به انسان عطا کرده است - شناخت هدف زندگی
- ۳۶- دل مشغولی‌ها و درد متعالی انسان به ترتیب معلول و نشانه چیست؟
- (۱) نیازهای برتر - درک هدف زندگی
(۲) درک آینده خویش - درک هدف زندگی
(۳) نیازهای برتر - بیداری و ورود به وادی انسانیت
(۴) درک آینده خویش - بیداری و ورود به وادی انسانیت
- ۳۷- دغدغه و درد متعالی که آرام و قرار را از انسان می‌گیرد و تا یافتن پاسخ، وی را رها نمی‌کند، نشانه چیست؟ (فارج از کشور ۹۴)
- (۱) بیداری و هوشیاری و ورود به وادی انسانیت
(۲) خسران اخروی و عدم تنظیم زندگی فردی در دنیا
(۳) محدود بودن عمر آدمی و ناکافی بودن آن برای تجربه
(۴) ارتباط کامل ابعاد جسمی و روحی و دنیوی و اخروی انسان
- ۳۸- اگر گفته شود: «دل مشغولی، دغدغه و درد متعالی انسان، نشانه بیداری و هوشیاری و ورود به وادی انسانیت است» این عبارت، بدان معنی است (زبان ۹۱)
- که:
- (۱) انسان، هرگز خالی از دغدغه و اضطراب و دل‌مشغولی نیست.
(۲) انسان، محصور در نیازهای روزمره و زندگی طبیعی نیست.
(۳) نیازهای زندگی و روزمره انسان، متغیر و متفاوت است.
(۴) انسان، به دلیل انسان بودنش، نمی‌تواند به محدودها خرسند باشد.
- ۳۹- کدام نیازها مسبب دل‌مشغولی و دغدغه انسان است و آن دغدغه، نشانه چیست؟ (فارج از کشور ۸۸)
- (۱) روزمره - غفلت
(۲) روزمره - انسانیت
(۳) متعالی - غفلت
(۴) متعالی - انسانیت
- ۴۰- عامل دل‌مشغولی و درد متعالی انسان در می‌باشد و نشانه او است. (فنی و حرفه‌ای ۸۸)
- (۱) طرح جدی سؤالات مربوط به عمیق‌ترین نیازهای او - رشد و بالندگی
(۲) ناتوانی عقل مصلحت‌اندیش از پاسخ‌گویی به سؤالات او - رشد و بالندگی
(۳) ناتوانی عقل مصلحت‌اندیش از پاسخ‌گویی به سؤالات او - بیداری و هوشیاری
(۴) طرح جدی سؤالات مربوط به عمیق‌ترین نیازهای او - بیداری و هوشیاری
- ۴۱- نشانه ورود به وادی انسانیت و علامت بیداری و هوشیاری، گرفتار آمدن به است که ریشه در انسان دارد. (انسانی ۸۶ - با تغییر)
- (۱) درد و دغدغه متعالی - نیازهای برتر
(۲) درد و دغدغه متعالی - پاسخ‌های اساسی
(۳) طرح سؤالات اساسی - عمیق‌ترین نیازها
(۴) طرح سؤالات اساسی - حس کنجکاوی و دقت
- ۴۲- سؤالات «چرا زیستن» و «چگونه زیستن» به ترتیب ارتباط با کدام یک از نیازهای برتر انسان دارد؟
- (۱) شناخت هدف زندگی - درک آینده خویش
(۲) شناخت هدف زندگی - کشف راه درست زندگی
(۳) درک آینده خویش - کشف راه درست زندگی
(۴) کشف راه درست زندگی - شناخت هدف زندگی

- ۴۳- «به زبان بزرگی گرفتار شدن انسان که پایان ندارد» و از «دست دادن عمر» به ترتیب در حیطه کدام یک از نیازهای بنیادی انسان است؟
 (۱) درک آینده خویش - کشف راه درست زندگی
 (۲) درک آینده خویش - شناخت هدف زندگی
 (۳) شناخت هدف زندگی - کشف راه درست زندگی
 (۴) شناخت هدف زندگی - درک آینده خویش
- ۴۴- کدام سؤال در حیطه نیاز «درک آینده خویش» مطرح نیست؟
 (۱) انسان باید چگونه در دنیا زندگی کند؟
 (۲) نحوه زندگی انسان پس از مرگ چگونه است؟
 (۳) زاد و توشه سفر به آخرت چیست؟
 (۴) خوشبختی انسان در سرای آخرت در گرو انجام چه کارهایی است؟
- ۴۵- سؤالاتی از قبیل «آیا زندگی با مرگ تمام می‌شود؟» و «زاد و توشه برای سفر آخرت چیست؟» به ترتیب در حیطه کدام نیازهای برتر آدمی است؟
 (۱) درک آینده خویش - شناخت هدف زندگی
 (۲) کشف راه درست زندگی - شناخت هدف زندگی
 (۳) درک آینده خویش - درک آینده خویش
 (۴) کشف راه درست زندگی - درک آینده خویش
- ۴۶- دغدغه انسان‌های فکور و خردمند مرتبط با کدام سؤال است و اشاره به کدام نیازهای برتر انسان دارد؟
 (۱) چرا زیستن؟ - شناخت هدف زندگی
 (۲) چگونه زیستن؟ - شناخت هدف زندگی
 (۳) چرا زیستن؟ - کشف راه درست زندگی
 (۴) چگونه زیستن؟ - کشف راه درست زندگی
- ۴۷- از آیات شریفه «سوره عصر»: ﴿وَالْعَصْرِ، إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ، إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ کدام موضوع دریافت نمی‌شود؟
 (۱) ایمان و عمل صالح، مانع خسارت در زندگی دنیایی است.
 (۲) قسم به زمان نشانه ارزشمندی و اهمیت آن است.
 (۳) عمل صالح میوه و نتیجه ایمان است.
 (۴) علت درخت ایمان، عمل صالح است.
- ۴۸- در چه صورت انسان عمر خود را از دست داده است و در چه صورت در سرای آخرت دچار خسران خواهد شد؟
 (۱) عدم شناخت هدف زندگی - عدم شناخت هدف زندگی
 (۲) عدم درک آینده خویش - عدم کشف راه درست زندگی
 (۳) عدم شناخت هدف زندگی - عدم کشف راه درست زندگی
 (۴) عدم درک آینده خویش - عدم شناخت هدف زندگی
- ۴۹- برای پاسخ‌گویی به نیازهای انسان پاسخ‌ها باید دو شرط داشته باشد؛ یعنی زیرا و باید زیرا
 (۱) کاملاً درست و قابل اعتماد باشد - بتواند برای هر بعدی جداگانه برنامه درستی انجام شود - همه جانبه باشد - عمر انسان محدود است.
 (۲) کاملاً درست و قابل اعتماد باشد - هر پاسخ احتمالی نیازمند تجربه است - همه جانبه باشد - با ابعاد مختلف انسان ارتباط دارد.
 (۳) همه جانبه باشد - هر پاسخ احتمالی نیازمند تجربه است - کاملاً درست و قابل اعتماد باشد - با ابعاد مختلف انسان ارتباط دارد.
 (۴) همه جانبه باشد - بتواند برای هر بعدی جداگانه برنامه درستی انجام شود - کاملاً درست و قابل اعتماد باشد - عمر انسان محدود است.
- ۵۰- «نیازمند بودن به تجربه و آزمون» و «محدود بودن عمر آدمی» به ترتیب اشاره به کدام ویژگی پاسخ به نیازهای بنیادین انسان است؟
 (۱) کاملاً درست و قابل اعتماد باشد - کاملاً درست و قابل اعتماد باشد.
 (۲) کاملاً درست و قابل اعتماد باشد - همه جانبه باشد.
 (۳) همه جانبه باشد - همه جانبه باشد.
 (۴) همه جانبه باشد - کاملاً درست و قابل اعتماد باشد.
- ۵۱- امام کاظم علیه السلام به شاگرد برجسته خود، هشام بن حکم درباره عقل و پیامبران فرموده‌اند: «ای هشام، خداوند رسولانش را به سوی بندگان نفرستاد، جز برای آن‌که آن بندگان و آنان که در تعقل و تفکر هستند، نسبت به فرمان‌های الهی»
 (۱) راه درست الهی را طی کنند - اکمل - اعلم‌اند
 (۲) در پیام الهی تعقل کنند - افضل - ارفع‌اند
 (۳) راه درست الهی را طی کنند - اکمل - ارفع‌اند
 (۴) در پیام الهی تعقل کنند - افضل - اعلم‌اند
- ۵۲- در بیان امام کاظم علیه السلام به شاگرد برجسته خود هشام بن حکم فرمودند: آنان که در تعقل و تفکر هستند، نسبت به فرمان‌های الهی می‌باشد و آن‌کس که عقلش است، رتبه‌اش در دنیا و آخرت است.
 (۱) افضل - احسن - اکمل - افضل
 (۲) احسن - افضل - احسن - افضل
 (۳) افضل - اعلم - اکمل - ارفع
 (۴) احسن - اعلم - احسن - ارفع
- ۵۳- به بیان امام کاظم علیه السلام منحصر بودن ارسال پیامبران به سوی بندگان از جانب خدای متعال محقق شدن و اکمل بودن عقل علت است.
 (۱) تعقل - برخوردار از معرفت افضل
 (۲) ایمان - برخورداری از معرفت افضل
 (۳) تعقل - اعلی بودن مرتبه در دنیا و آخرت
 (۴) ایمان - اعلی بودن مرتبه در دنیا و آخرت
- ۵۴- در بیان امام کاظم علیه السلام پذیرش بهتر پیام الهی معلول چیست؟ و دانستن بودن نسبت به فرمان‌های الهی نتیجه کدام است؟
 (۱) برخورداری از معرفت برتر است - برتر بودن در تفکر و تعقل
 (۲) برخورداری از معرفت برتر است - کامل‌تر بودن ایمان و عمل
 (۳) برخورداری از تفکر و تعقل برتر - کامل‌تر بودن ایمان و عمل
 (۴) برخورداری از تفکر و تعقل برتر - برتر بودن در تفکر و تعقل

۵۵- در بیان امام کاظم (علیه السلام) منحصر بودن ارسال پیامبران (صلوات الله علیهم اجمعین) به سوی بندگان از جانب خداوند متعال برای تحقق چیست و کامل بودن عقل علت کدام است؟

- (۱) تعقل - برخورداری از معرفت برتر
(۲) ایمان - برخورداری از معرفت برتر
(۳) تعقل - بالاتر بودن مرتبه در دنیا و آخرت
(۴) ایمان - بالاتر بودن مرتبه در دنیا و آخرت

۵۶- در بیان امام کاظم (علیه السلام) ارسال رسولان توسط خداوند به علت چیست؟ و کسی که از عقل و کمال برخوردار است چه ویژگی‌ای دارد؟

- (۱) تعقل بندگان در پیام الهی - رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر است.
(۲) راهنمایی همه انسان‌ها در مسیر هدایت - رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر است.
(۳) تعقل بندگان در پیام الهی - نسبت به فرمان‌های الهی داناتر است.
(۴) راهنمایی همه انسان‌ها در مسیر هدایت - نسبت به فرمان‌های الهی داناتر است.

۵۷- «عقل که وسیله فهم پیام الهی است» و «ارسال رُسل» که حجت آشکار است، (به ترتیب) بیانگر کدام نوع هدایت است؟ (انسانی ۸۸)

- (۱) عمومی - عمومی (۲) تشریعی - تشریعی (۳) تشریعی - عمومی (۴) عمومی - تشریعی

۵۸- از دقت در پیام کدام آیه، «مسدود بودن راه بهانه‌گیری انسان‌های دورافتاده از راه هدایت» مفهوم می‌گردد؟ (فراخ از کشور ۹۲)

- (۱) «رَبَّنَا الَّذِي اَعْطٰى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدٰى»
(۲) «رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَ مُنْذِرِينَ لِّئَلَّا يَكُوْنَ لِلنَّاسِ عَلٰى اللّٰهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ»
(۳) «وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي هَدٰىنَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا اَنْ هَدٰىنَا اللّٰهُ»
(۴) «اِنَّا اَنْزَلْنٰا عَلٰىكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ فَمَنِ اهْتَدٰى فَلِنَفْسِهِ وَ مَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلٰیهَا»

۵۹- مفهوم مسدود ماندن راه بهانه‌گیری انسان، از دقت در کدام آیه، دریافت می‌شود؟ (فراخ از کشور ۸۹- با تغییر)

- (۱) «رَبَّنَا الَّذِي اَعْطٰى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدٰى»
(۲) «وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي هَدٰىنَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا اَنْ هَدٰىنَا اللّٰهُ»
(۳) «رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَ مُنْذِرِينَ لِّئَلَّا يَكُوْنَ لِلنَّاسِ عَلٰى اللّٰهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ»
(۴) «اِنَّا اَنْزَلْنٰا عَلٰىكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ فَمَنِ اهْتَدٰى فَلِنَفْسِهِ وَ مَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلٰیهَا»

۶۰- مفهوم آیه شریفه «رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَ مُنْذِرِينَ ...» این است که: (فراخ از کشور ۸۸)

- (۱) عزت و حکمت خداوندی پاسخ‌گوی نیاز انسان به نبوت است.
(۲) عزت و حکمت خالق، اتمام حجت بر انسان را با ارسال رسولان رقم می‌زند.
(۳) نبوت برطرف‌کننده نقص مطلق دانش بشری در راه‌یابی او به هدف زندگی است.
(۴) پیامبران با بشارت و هشدار، چراغ هدایت الهی را در راه انسان، پرفروغ قرار می‌دهند.

۶۱- مطابق معارف قرآنی، خدای متعال، رسولان و پیام‌آوران خویش را همراه با «تبشیر و انداز» به عنوان مبشّر و منذر ارسال فرمود تا (هنر ۸۸)

- (۱) هدف‌داری خلقت و حکیمانه بودن آفرینش، تبیین گردد.
(۲) استعدادهای مردم شکوفا و چراغ فطرت، نورانی گردد.
(۳) حجت بر مردم تمام شود و عزت و حکمت خداوند، به اثبات رسد.
(۴) گرد و غبار فروافتاده بر عقول و فطرت‌های پاک، زدوده شود.

۶۲- باتوجه به آیه شریفه: «رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَ مُنْذِرِينَ لِّئَلَّا يَكُوْنَ لِلنَّاسِ عَلٰى اللّٰهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَ كَانَ اللّٰهُ عَزِيزًا حَكِيمًا» خدای متعال، پیامبران را

با دو ویژگی تبشیر و انداز به دلیل مبعوث فرمود. (فراخ از کشور ۸۶)

- (۱) هدف‌دار بودن آفرینش انسان و اتمام حجت بر او
(۲) اتمام حجت با انسان و صاحب عزت و حکمت بودن خداوند
(۳) مختار بودن انسان و شایستگی او به رسالت و حکیمانه بودن رسالت
(۴) مختار بودن انسان و اتمام حجت بر او و حکیمانه بودن رسالت

پاسخ پرسش‌های چهار گزینه‌ای

سعادت و خوشبختی از جانب مکاتب بشری باشیم، این مکاتب با ادعای رساندن بشر به سعادت برنامه‌هایی را ارائه داده‌اند.

نیازهای طبیعی فراتر رود و در افق بالاتری بیاندیشد، خود را با نیازهایی مهم‌تر از نیازهای طبیعی و غریزی می‌بیند که نیازهایی است که برآمده از سرمایه‌های ویژه‌ای است که خداوند به انسان عطا کرده است، پاسخ صحیح به این نیازهای اساسی سعادت انسان را تضمین می‌کند.

باتوجه به این آیه شریفه دین (اجابت خدا و رسول) زندگی‌بخش و مایه حیات انسان است. «دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ»

اجابت خدا و رسول علت و سبب رسیدن به زندگی نیکو است، نه نتیجه و معلول.

نیاز دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای که بتواند پاسخگوی نیازهای او باشد و سعادت بشر را تضمین کند، سبب شده است که در طول تاریخ همواره شاهد ارائه تعاریف متفاوت و گاه متضاد از معنای

۲- همه جانبه باشد، به طوری که به نیازهای مختلف انسان پاسخ دهد، زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی وی پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند. ۵۰ یکی از ویژگی‌های پاسخ به نیازها این است که کاملاً درست و قابل اعتماد باشد، زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است. در حالی که عمر محدود آدمی برای چنین تجربه‌ای کافی نیست.

به خصوص که راه‌های پیشنهادی هم بسیار زیاد و گوناگون هستند.

۵۱ امام کاظم علیه السلام می‌فرماید: خداوند رسولانش را به سوی بندگان نفرستاد، جز برای آن که این بندگان در پیام الهی تعقل کنند ... و آنان که در تعقل و تفکر برترند (افضل) نسبت به فرمان‌های الهی داناترند. (اعلم)

۵۲ امام کاظم می‌فرماید: ... آنان که در تعقل و تفکر برترند (افضل) نسبت به فرمان‌های الهی داناترند (اعلم) و آن کس که عقلش کامل‌تر (اکمل) رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر است. (ارفع)

۵۳ منحصر بودن ارسال پیامبران (صلوات الله علیهم اجمعین) به سوی بندگان از جانب خدای متعال به علت محقق شدن تعقل در میان بندگان است و کامل‌تر بودن عقل (اکمل) علت بالاتر بودن رتبه در دنیا و آخرت است. (اعلی - ارفع)

۵۴ امام کاظم علیه السلام به شاگرد برجسته خود هشام بن حکم می‌فرماید: ... کسانی این پیام را بهتر می‌پذیرند که از معرفت برتری برخوردار باشند و آنان که در تعقل و تفکر برترند، نسبت به فرمان‌های الهی داناترند ...

۵۵ امام کاظم علیه السلام به شاگرد برجسته خود، هشام بن حکم، فرمود: «ای هشام خداوند رسولانش را به سوی بندگان نفرستاد، جز برای آن که این بندگان در پیام الهی تعقل کنند ... و آن کس که عقلش کامل‌تر است، رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر است.»

۵۶ امام کاظم علیه السلام به شاگرد برجسته خود هشام بن حکم فرمود: «ای هشام خداوند رسولانش را به سوی بندگان نفرستاد جز برای آن که بندگان در پیام الهی تعقل کنند ... و آن کس که عقلش کامل‌تر (اکمل) رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر است.»

۵۷ هدایت انسان توسط عقل بیانگر هدایت تکوینی (عمومی) است و هدایت او توسط ارسال رسل، هدایت تشریعی نام دارد.

۵۸ پیام آیه ﴿رُسُلًا مَّبَشِّرِينَ وَ مُنْذِرِينَ لِّئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَ كَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾

عزت و حکمت خداوند نتیجه می‌دهد ← اتمام حجت بر انسان و مسدود ماندن راه بهانه‌گیری نتیجه می‌دهد ← هدایت انسان با ارسال رسولانی مبشر و منذر. مسدود بودن راه بهانه‌گیری از دقت در آیه ﴿رُسُلًا مَّبَشِّرِينَ وَ مُنْذِرِينَ ...﴾ مفهوم می‌گردد.

۵۹ به پاسخ سؤال قبل مراجعه کنید.

۶۰ باتوجه به این آیه، عزت و حکمت خداوند، اتمام حجت بر انسان را با ارسال رسولان رقم می‌زند.

۶۱ باتوجه به آیه ﴿رُسُلًا مَّبَشِّرِينَ وَ مُنْذِرِينَ ...﴾ هدف از ارسال رسولان مبشر و منذر، اتمام حجت بر مردم ﴿لِّئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ﴾ و اثبات عزت و حکمت خداوند ﴿كَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ است.

۶۲ به پاسخ سؤال قبل مراجعه کنید.

۳۶ دل‌مشغولی و درد متعالی انسان معلول نیازهای برتر است و این نشانه بیداری و هوشیاری و ورود به وادی انسانیت است.

۳۷ گرفتار آمدن به دل‌مشغولی، و درد و دغدغه متعالی معلول طرح سؤالات مربوط به نیازهای برتر و نشانه بیداری، هوشیاری و ورود به وادی انسانیت است.

۳۸ دل‌مشغولی، دغدغه و درد متعالی که نشانه بیداری و هوشیاری است، بیانگر محصور نبودن انسان در نیازهای روزمره و زندگی طبیعی است.

۳۹ نیازهای متعالی سبب دل‌مشغولی، درد و دغدغه متعالی انسان می‌شود که نشانه ورود به وادی انسانیت است.

۴۰ طرح سؤالات مربوط به نیازهای عمیق عامل دل‌مشغولی و نشانه بیداری و هوشیاری است.

۴۱ نشانه ورود به وادی انسانیت و علامت بیداری و هوشیاری، گرفتار آمدن به درد و دغدغه متعالی است که ریشه در نیازهای برتر انسان دارد.

۴۲ شناخت هدف زندگی: انسان می‌خواهد بداند «برای چه زندگی می‌کند؟» یعنی «چرا زیستن؟» و کدام هدف است که می‌تواند با اطمینان خاطر زندگی‌اش را صرف آن کند؟ ...

کشف راه درست زندگی: راه زندگی یا «چگونه زیستن» که ارتباط دقیقی با دو نیاز قبلی دارد، دغدغه دیگر انسان‌های فکور و خردمند است ...

۴۳ در حیطه کشف راه درست زندگی، انسان می‌داند که اگر راه و برنامه درست زندگی را انتخاب کند به آن هدف یا برتری که خداوند در خلقت او قرار داده نخواهد رسید و به زیان بزرگی گرفتار خواهد شد که پایان ندارد. در حیطه شناخت هدف زندگی، اگر این هدف حقیقی را نشناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، عمر خود را از دست داده است. در حالی که فرصت و توانایی جبران هم ندارد.

۴۴ این سؤال که «انسان باید چگونه در دنیا زندگی کند» در حیطه کشف راه درست زندگی است که همان «چگونه زیستن» است که ارتباط دقیقی با دو نیاز درک آینده خویش و شناخت هدف زندگی دارد.

۴۵ هر دو سؤال در حیطه نیاز درک آینده خویش است.

۴۶ نیاز به کشف راه درست زندگی با سؤال «چگونه زیستن» همراه است و ارتباط دقیقی با نیازهای دیگر دارد و دغدغه دیگر انسان‌های فکور و خردمند است. به خصوص که انسان فقط یک بار به دنیا می‌آید و یکبار آن را تجربه می‌کند.

۴۷ ایمان بر عمل مقدم است و میوه درخت ایمان، عمل صالح است لذا عمل صالح علت ایمان نیست بلکه معلول و میوه آن است.

۴۸ اگر انسان این هدف حقیقی را نشناسد (شناخت هدف زندگی) یا در شناخت دچار خطا شود، عمر خود را از دست داده است،

در حالی که فرصت برای جبران هم ندارد و اگر راه و برنامه درست زندگی را انتخاب نکند و به آن هدف برتری که خداوند در خلقتش قرار داده، نخواهد رسید و به زیان بزرگی (خسران) گرفتار خواهد شد که پایان ندارد. (لفی خسر)

۴۹ برای این که پاسخ به نیازها، پاسخی رهگشا باشد، باید حداقل دو ویژگی زیر را داشته باشد:

۱- کاملاً درست و قابل اعتماد باشد، زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است. در حالی که عمر محدود آدمی برای چنین تجربه‌ای کافی نیست.